

Valószínűségszámítás és Matematikai Statisztika

Miskolc, 2025.

Dr. Glavosits Tamás

11. gyakorlat

Statisztika II., Intervallumbecslések

1. $1 - \alpha$ konfidencia intervallum

$1 - \alpha$ megbízhatósági konfidencia intervallum

Definition

Legyen $\xi_1, \xi_2, \dots, \xi_n$ egy független minta ϑ ismeretlen paraméterrel. Keressük azokat a $\underline{g}$, $\bar{g}$ statisztikákat, amelyre

$$\mathbb{P}(\underline{g}(\xi_1, \xi_2, \dots, \xi_n) \leq \vartheta \leq \bar{g}(\xi_1, \xi_2, \dots, \xi_n)) \geq 1 - \alpha.$$

Ekkor a $(\underline{g}(\xi_1, \xi_2, \dots, \xi_n), \bar{g}(\xi_1, \xi_2, \dots, \xi_n))$ intervallumot a ϑ ismeretlen paraméter $1 - \alpha$ **konfidencia szintű intervallumbecslésének** nevezzük.

Fontosabb intervallumbecslések

A továbbiakban a $\xi_1, \xi_2, \dots, \xi_n$ minden esetben $\mathcal{N}(\mu, \sigma^2)$ eloszlású független minta lesz. Az alábbi esetekkel fogunk foglalkozni:

- μ -t becsüljük

1. σ^2 ismeretlen: az alkalmazott statisztika: $\frac{\bar{\xi} - \mu}{\sigma} \sqrt{n} \sim \mathcal{N}(0, 1)$;

2. σ^2 ismeretlen: az alkalmazott statisztika: $\frac{\bar{\xi} - \mu}{s_n^*} \sqrt{n} \sim t_{n-1}$.

- σ^2 -et becsüljük

3. az alkalmazott statisztika: $\frac{ns_n^2}{\sigma^2} \sim \chi_{n-1}^2$

A konfidencia szerkesztésének a menete

1. A mintából kiszámoljuk a $\bar{\xi}$ értékét, n és σ^2 adott.
2. Kiszámoljuk az $u_{\frac{\alpha}{2}}$ értéket. Mivel $\frac{\bar{\xi} - \mu}{\sigma} \sqrt{n} \sim \mathcal{N}(0, 1)$, így

$$\begin{aligned} 1 - \alpha &= \mathbb{P} \left(-u_{\frac{\alpha}{2}} \leq \frac{\bar{\xi} - \mu}{\sigma} \sqrt{n} \leq u_{\frac{\alpha}{2}} \right) = \\ &= \Phi \left(u_{\frac{\alpha}{2}} \right) - \left(1 - \Phi \left(u_{\frac{\alpha}{2}} \right) \right) = 2\Phi \left(u_{\frac{\alpha}{2}} \right) - 1. \end{aligned}$$

3. Mivel az α értéke is adott, így könnyen visszakereshető a táblázat alapján az $u_{\frac{\alpha}{2}}$ értéke.
4. A 2. pont alapján kapjuk, hogy a konfidencia intervallum

$$\underline{g}(\xi_1, \xi_2, \dots, \xi_n) = \bar{\xi} - \frac{\sigma u_{\frac{\alpha}{2}}}{\sqrt{n}}, \quad \bar{g}(\xi_1, \xi_2, \dots, \xi_n) = \bar{\xi} + \frac{\sigma u_{\frac{\alpha}{2}}}{\sqrt{n}},$$

1. Feladat

Legyen $\xi_1, \xi_2, \dots, \xi_n \sim \mathcal{N}(\mu, \sigma^2)$ független minta, amelyre:

$$n = 10;$$

$$\bar{\xi} = 1.12;$$

$$\sigma_0^2 = 0.3162.$$

Adjuk meg a 95%-os konfidencia intervallumot μ számára.

1. Feladat megoldása

$1 - \alpha = 0,95$, akkor $\alpha = 0,05$.

Tudjuk, hogy $\frac{\bar{\xi} - \mu}{\sigma} \sqrt{n} \sim \mathcal{N}(0, 1)$. Ekkor

$$\begin{aligned} \mathbb{P} \left(-u_{\frac{\alpha}{2}} \leq \frac{\bar{\xi} - \mu}{\sigma} \sqrt{n} \leq u_{\frac{\alpha}{2}} \right) &= \\ &= \Phi \left(u_{\frac{\alpha}{2}} \right) - \left(1 - \Phi \left(u_{\frac{\alpha}{2}} \right) \right) = 2\Phi \left(u_{\frac{\alpha}{2}} \right) - 1 = 1 - \alpha \end{aligned}$$

amiből kapjuk, hogy

$$\Phi \left(u_{\frac{\alpha}{2}} \right) = 1 - \frac{\alpha}{2} = 0.975.$$

1. Feladat megoldásának folytatása

$u_{\frac{\alpha}{2}}$ visszakereshető a táblázatból: $u_{\frac{\alpha}{2}} = 1,960$.

$$-u_{\frac{\alpha}{2}} \leq \frac{\bar{\xi} - \mu}{\sigma} \sqrt{n} \leq u_{\frac{\alpha}{2}}$$

ekkor

$$|\bar{\xi} - \mu| < \frac{\sigma u_{\frac{\alpha}{2}}}{\sqrt{n}}$$

így

$$\bar{\xi} - \frac{\sigma u_{\frac{\alpha}{2}}}{\sqrt{n}} < \mu < \bar{\xi} + \frac{\sigma u_{\frac{\alpha}{2}}}{\sqrt{n}}$$

azaz

$$1.12 - \frac{0.3162 \cdot 1.960}{\sqrt{10}} < \mu < 1.12 + \frac{0.3162 \cdot 1.960}{\sqrt{10}}$$

így

$$0,92 < \mu < 1.32.$$

2. Feladat

Legyen $\xi_1, \xi_2, \dots, \xi_n \sim \mathcal{N}(\mu, \sigma^2)$ független minta, amelyre:

$$n = 10;$$

$$\bar{\xi} = 1.12;$$

$$\sigma_0 = 0.3162.$$

Adjuk meg a 99%-os konfidencia intervallumot μ számára.

2. Feladat megoldása

$1 - \alpha = 0,99$, akkor $\alpha = 0,01$.

Tudjuk, hogy $\frac{\bar{\xi} - \mu}{\sigma} \sqrt{n} \sim \mathcal{N}(0, 1)$. Ekkor

$$\begin{aligned} \mathbb{P} \left(-u_{\frac{\alpha}{2}} \leq \frac{\bar{\xi} - \mu}{\sigma} \sqrt{n} \leq u_{\frac{\alpha}{2}} \right) &= \\ &= \Phi \left(u_{\frac{\alpha}{2}} \right) - \left(1 - \Phi \left(u_{\frac{\alpha}{2}} \right) \right) = 2\Phi \left(u_{\frac{\alpha}{2}} \right) - 1 = 1 - \alpha \end{aligned}$$

amiből kapjuk, hogy

$$\Phi \left(u_{\frac{\alpha}{2}} \right) = 1 - \frac{\alpha}{2} = 0.995.$$

2. Feladat megoldásának folytatása

$u_{\frac{\alpha}{2}}$ visszakereshető a táblázatból: $u_{\frac{\alpha}{2}} = 2.576$.

$$-u_{\frac{\alpha}{2}} \leq \frac{\bar{\xi} - \mu}{\sigma} \sqrt{n} \leq u_{\frac{\alpha}{2}}$$

ekkor

$$|\bar{\xi} - \mu| < \frac{\sigma u_{\frac{\alpha}{2}}}{\sqrt{n}}$$

így

$$\bar{\xi} - \frac{\sigma u_{\frac{\alpha}{2}}}{\sqrt{n}} < \mu < \bar{\xi} + \frac{\sigma u_{\frac{\alpha}{2}}}{\sqrt{n}}$$

azaz

$$1.12 - \frac{0.3162 \cdot 2.576}{\sqrt{10}} < \mu < 1.12 + \frac{0.3162 \cdot 2.576}{\sqrt{10}}$$

így

$$0,8624 < \mu < 1.3776.$$

Intervallumbecslés lépései, ismeretlen μ és σ^2 szintén ismeretlen

1. A $t_{\frac{\alpha}{2}}$ meghatározása

$$\mathbb{P} \left(-t_{\frac{\alpha}{2}} \leq \frac{\bar{\xi} - \mu}{s_n^*} \sqrt{n} < t_{\frac{\alpha}{2}} \right) = 2\mathbb{F} \left(t_{\frac{\alpha}{2}} - 1 \right) - 1 = 1 - \alpha.$$

A megfelelő táblázatból a $t_{\frac{\alpha}{2}}$ visszakereshető az

$$\mathbb{F} \left(t_{\frac{\alpha}{2}} \right) = 1 - \frac{\alpha}{2}$$

összefüggés alapján.

2. Így kapjuk, hogy

$$\bar{\xi} - \frac{t_{\frac{\alpha}{2}} s_n^*}{\sqrt{n}} < \mu < \bar{\xi} + \frac{t_{\frac{\alpha}{2}} s_n^*}{\sqrt{n}}.$$

3. Feladat

Legyen $\xi_1, \xi_2, \dots, \xi_n \sim \mathcal{N}(\mu, \sigma_0^2)$ független minta.

Most μ -t és σ_0 -t sem ismerjük.

Legyen

$$n = 10;$$

$$\bar{\xi} = 1.12;$$

$$s_n^* = 0.3162.$$

Adjunk meg ξ számára egy konfidencia intervallumot 95%-os megbízhatósági szinttel.

3. Feladat megoldása

$$\frac{\bar{\xi} - \mu}{s_n^*} \sqrt{n} \sim t_{n-1}$$

$$\mathbb{P} \left(-x \leq \frac{\bar{\xi} - \mu}{s_n^*} \sqrt{n} \leq x \right) = \mathbb{F}(x) - \mathbb{F}(-x) = 1 - \alpha$$

így

$$\mathbb{F}(x) = 1 - \frac{\alpha}{2}.$$

Mivel $\mathbb{F}(x) + G(x) = 1$, így $G(x) = 1 - \mathbb{F}(x) = 1 - (1 - \frac{\alpha}{2}) = \frac{\alpha}{2}$, tehát azt az x helyet kell keresni, amelyre $G(x) = 0.25$.

$n = 10$, így $n - 1 = 9$, azaz a 9. sort és a 0.25. oszlopot kell nézni.
 $x = 2.262$, így

$$-2.262 \leq \frac{\bar{\xi} - \mu}{s_n^*} \sqrt{n} \leq 2.262$$

3. Feladat megoldásának folytatása

Tehát

$$|\bar{\xi} - \mu| \leq \frac{2.262 \cdot s_n^*}{\sqrt{n}}$$

így

$$1.12 - \frac{2.262 \cdot 0.3162}{\sqrt{10}} \leq \mu \leq 1.12 + \frac{2.262 \cdot 0.3162}{\sqrt{10}}$$

azaz

$$0.8938 \leq \mu \leq 1.3462$$

A konfidencia intervallum szerkesztésének a lépései

1. Mivel a χ_{n-1}^2 eloszlás sűrűségfüggvénye nem szimmetrikus az y tengelyre, így nem tudunk olyan konfidencia intervallumot szerkeszteni, amely az origóra szimmetrikus, (és így) a legrövidebb konfidencia intervallumot sem tudjuk előállítani.
2. Tudjuk, hogy $\frac{ns_n^2}{\sigma^2} \sim \chi_{n-1}^2$, így az

$$\mathbb{P}\left(x_a \leq \frac{ns_n^2}{\sigma^2} \leq x_f\right) = 1 - \alpha$$

összefüggés alapján vissza kell keresnünk a megfelelő táblázatból egy megfelelő x_a és x_f értékpár.

A konfidencia intervallum szerkesztésének a lépései, folytatás

3. Mivel

$$\mathbb{P} \left(x_a \leq \frac{ns_n^2}{\sigma^2} \leq x_f \right) = \mathbb{F}(x_f) - \mathbb{F}(x_a) = 1 - \alpha,$$

így elegendő azt az x_a , x_f párt megtalálni, amelyre

$$\mathbb{F}(x_f) = 1 - \frac{\alpha}{2}, \quad \mathbb{F}(x_a) = \frac{\alpha}{2}.$$

Ezekkel az x_a és x_f számokkal a konfidencia intervallum:

$$\frac{ns_n^2}{x_f} \leq \sigma^2 \leq \frac{ns_n^2}{x_a}.$$

4. Feladat

Legyen $\xi_1, \xi_2, \dots, \xi_n \sim \mathcal{N}(\mu, \sigma_0^2)$ egy független minta.

$n = 10$;

$s_n^2 = 0.099$;

Szerkesszünk konfidencia-intervallumot σ_0 számára 0.95 megbízhatósági szinttel.

4. Feladat megoldása

Tudjuk, hogy

$$\frac{ns_n^2}{\sigma^2} \sim \chi_{n-1}.$$

Keresünk olyan x_a és x_f számot amelyekre

$$\mathbb{P}\left(x_a \leq \frac{ns_n^2}{\sigma^2} \leq x_f\right) = 1 - \alpha,$$

azonban a χ_{n-1} eloszlás sűrűségfüggvénye (jelölje f) $\mathbb{R}_+$ -on van értelmezve és így nem szimmetrikus az y tengelyre, ezért az $f(-x) = f(x)$ összefüggést nem tudjuk alkalmazni.

Az eloszlásfüggvény legyen $\mathbb{F}$, és annak kell teljesülnie, hogy

$$\mathbb{F}(x_f) - \mathbb{F}(x_a) = 1 - \alpha,$$

de elég ha teljesül az $\mathbb{F}(x_f) = 1 - \frac{\alpha}{2}$, $\mathbb{F}(x_a) = \frac{\alpha}{2}$.

4. Feladat megoldása, folytatás

Azonban nem az eloszlásfüggvény van a táblázatban, hanem

$$G(x) + \mathbb{F}(x) = 1, \quad \text{akkor} \quad G(x) = 1 - \mathbb{F}(x)$$

azaz

$$G(x_f) = \frac{\alpha}{2}, \quad G(x_a) = 1 - \frac{\alpha}{2}.$$

$$\frac{\alpha}{2} = 0.025.$$

Mivel $n = 10$, így a táblázat 9. sorát és 0.25, illetve 0.75 oszlopát kell nézni.

$$G(x_f) = 0.025, \quad G(x_a) = 0.975,$$

azaz

$$x_f = 19.023, \quad x_a = 2.7004.$$

4. Feladat megoldásának folytatása

Így kapjuk, hogy

$$2.7004 \leq \frac{ns_n^2}{\sigma^2} \leq 19.023,$$

$$\frac{ns_n^2}{19.023} \leq \sigma^2 \leq \frac{ns_n^2}{2.7004}.$$

azaz

$$0.228 \leq \sigma \leq 0.7023.$$

Vége az 11. gyakorlatnak